

O. Pushkar, O. Fomichova. METHODOLOGICAL BASES OF DEVELOPMENT OF STUDENTS INNOVATIVE BEHAVIOUR FORMATION TRAINING

The paper formed the methodological basis for the organization and conduct of training on the formation of innovative behaviour of students, based on the model of formation of readiness of students to implement innovative behaviour and model of the innovation process (development of an innovative project) as a process of stimulating innovative behaviour. The readiness of students to implement innovative behaviour is seen as an active-activity state of the individual, which is influenced by the individual components such as: needs, motives and values of student (innovative consciousness), his innovative competence (knowledge, skills, abilities in innovation) qualities of innovative personality (creativity, curiosity, initiative, responsibility, ability to take risks, tolerance for ambiguity, etc.) and fixed in the minds the pattern of behaviour as a sequence of actions to develop and implement innovations in professional activities. On the basis of this thesis, the readiness to implement innovative behaviour includes psychological, cognitive and activity readiness.

Model of the innovation process includes steps such as generating ideas, developing innovation, deployment and diffusion of this innovation. The task of the teacher is to implement these models in the learning process, particularly in conducting trainings, in order to create innovative behaviour of students.

The article describes the training plan for the formation of innovative behaviour, based on the stages of the innovation process, as well as the tasks of teachers at each stage of the training. Additionally, the paper proposes methods employed the teacher at every stage of the innovation process, and rules on which training on the formation of innovative behaviour of students should be based.

Keywords: *readiness to implement innovative behaviour (RIIB) innovative behaviour of students; innovation process; the formation of innovative students behaviour; training.*

Рецензенти

Брюханова Н.О. – д. п. н., доц.

Полякова А.А. – к. п. н., доц.

Стаття надійшла до редакції 01.04.15

Прийнято до друку 23.04.15

УДК 130.2:37.018.8:37.091.212

В. М. Піддячий

ORCID ID 0000-0002-8596-6749

ОБҐРУНТУВАННЯ ЗМІСТУ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

У зв'язку з тим, що однією із основних цілей культурологічної підготовки майбутнього педагога є розвиток його особистості, то доцільно щоб вона здійснювалася відповідно до її структури. У статті проаналізовано структуру особистості майбутнього педагога; досліджено підходи Дж. Віко, І. А. Зязюна, М. М. Заковича, І. Канта та Г. В. Ф. Гегеля до визначення поняття «культура»; з'ясовано сутність та зміст культурологічної підготовки майбутнього педагога, структурними елементами якої є фізична, естетична, етична, вольова, розумова, духовна та професійна культура.

Ключові слова: *вольова культура; духовна культура; естетична культура; етична культура; культура; особистість; культурна особистість майбутнього педагога; культурологічна підготовка майбутнього педагога; професійна культура; розумова культура; фізична культура.*

Вступ. Сьогоднішні студенти вищих педагогічних навчальних закладів – це вже майбутні педагоги. Значній частині з них після завершення навчання доведеться приймати активну участь у створенні та зміцненні, інтелектуальної та духовної бази держави. Саме вони реалізовуватимуть державну політику щодо розвитку вітчизняної науки і техніки, збереження і примноження культурної спадщини. Через їхню працю буде забезпечуватися головна мета освіти, яка полягає у створенні умов для набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої

культури міжнаціональних взаємин, розвиненої духовності, фізичної досконалості, моральної, естетичної, правової, трудової та екологічної культури, чіткої громадянської позиції (академік І. А. Зязюн).

Аналізу напрямів культурологічної підготовки студента присвячені праці вітчизняних та зарубіжних вчених: В. І. Ільїніча, С. Жукова, Р. О. Пильнік, Е. О. Помиткіна, К. Д. Сачава, Т. Скрипай, В. В. Соколовського, Л. П. Харченко та ін.. Дослідження поняття «культура» відображені у напрацюваннях Дж. Віко, Г. В. Ф. Гегеля, М. М. Заковича, І. А. Зязюна, І. Канта та ін.

Дослідженню структури особистості присвячені праці С. Д. Максименка, К. К. Платонова та ін. В межах даної проблематики недостатньо проаналізованим є взаємозв'язок змісту культурологічної підготовки майбутнього педагога із структурою його особистості.

Мета статті – обґрунтувати зміст культурологічної підготовки майбутнього педагога.

Підходи до розуміння структури особистості.

Одними із основних та первинних цілей освіти у вищому педагогічному навчальному закладі є формування та розвиток особистості студента через навчання та виховання.

Вплив на формування та розвиток особистості майбутнього педагога, як на людину, яка активно опановує і свідомо перетворює природу, суспільство й саму себе (В. Ф. Моргун), має чинитися цілеспрямовано відповідно до структури його особистості. У структурі особистості психологи виокремлюють такі компоненти: психологічні (пізнавальні, емоційно-вольові, спрямованість) та біологічні (типологічні особливості нервової системи, вікові зміни в організмі, стать). На думку академіка С. Д. Максименка, до психологічної структури особистості входять:

1. Індивідуально-типологічні особливості: темперамент, характер;
2. Можливості особистості: здібності, знання, вміння, навички;
3. Психічні процеси: пізнавальні, емоційно-вольові;
4. Спрямованість особистості: потреби, цілі;
5. Мотиви: інтереси, переконання, ідеали, звички, установки тощо;
6. Система саморегуляції (Максименко С. Д., 2000, с. 56).

Досліджуючи структуру особистості, К. Платонов виокремлював в ній чотири підструктури:

1. Спрямованість особистості: моральні якості, установки, стосунки з іншими;
2. Досвід (знання, уміння, навички, звички);
3. Форми відображення. До них належать індивідуальні особливості психічних процесів, що формуються протягом соціального життя і специфічно виявляються в пізнавальній та емоційно-вольовій діяльності людини;
4. Біологічно зумовлені психічні функції особистості: типологічні властивості особистості, статеві й вікові особливості та їх патологічні зміни, що великою мірою залежать від фізіологічних і морфологічних особливостей мозку (Платонов К. К., 1997, с. 78).

Дослідження сутності поняття «культура».

Проходячи підготовку у вищому педагогічному навчальному закладі, студенти переймають та опановують найкращі культурні надбання з метою подальшого їх застосування та вдосконалення для самореалізації у суспільстві. Дж. Віко у праці «Засади нової науки про загальну природу

націй» (1725 р.) визначав культуру як те, що твориться людиною, на відміну від того, що твориться природою (Віко Дж., 1994, с. 109). Поділяючи та розвиваючи його роздуми, авторитетний український науковець, філософ та педагог І. А. Зязюн зазначав, що культура – «це система програм людської діяльності, поведінки і спілкування для зміни та удосконалення суспільного життя в усіх його основних виявах» (Енциклопедія освіти, 2008, с. 439). Підтримуючи таке визначення, відомий український філософ М.М. Закович вказував на те, що зрозуміти сутність культури можна лише через призму діяльності людини, адже культура не існує поза людиною. Її виникнення обумовлено тим, що людина постійно шукає сенс свого життя та діяльності. В культурі розкривається духовний світ людини, її сутність, тобто здібності, потреби, світогляд, знання, вміння, соціальні почуття, національний характер тощо (Культурологія: українська та зарубіжна культура, 2009, с. 32).

Видатний німецький філософ І. Кант (1724-1804 рр.) бачив основу культури людини, у сфері її морального існування. На його думку, культура – це здатність індивіда піднятися над матеріальним, чуттєвим існуванням, яке визначає його поведінку і рухатись до морального існування, яке дозволяє йому вільно діяти у досягненні поставлених цілей, зважаючи на веління морального обов'язку (Кант І., 1966, с. 379).

В контексті видатного представника німецької класичної філософії Г. В. Ф. Гегеля (1770-1831 рр.) сутність культури полягає у прилученні людини до світового цілого, яке об'єднує в собі природу та історію. Воно є породженням і втіленням «світового духу», якого можна досягнути лише через мислення у формі абстрактного поняття. Відповідно до цього, зміст та цінність культури полягають у розвитку мислення як вищої духовної здатності людини.

Академік І. А. Зязюн зазначав, що існування культури можна розглядати у двох площинах: об'єктній і суб'єктній. Перша фіксує найбільш загальні, атрибутивні характеристики об'єктів, що включаються в людську діяльність – простір, час, рух, річ, взаємини, кількість, якість, міра, зміст, причина, випадковість, необхідність і т. п.. Друга фіксує визначення людини як суб'єкта діяльності, структури його спілкування, його ставлення до інших людей і до суспільства в цілому, до цілей і цінностей соціального життя (людина, суспільство, свідомість, добро, зло, краса, віра, надія, обов'язок, совість, справедливість, свобода і т. п.). У своєму поєднанні зазначені площини утворюють цілісний образ світу (Енциклопедія освіти, 2008, с. 439).

На основі вищезазначеного можна виокремити таку закономірність: як соціальний індивід, людина є творцем культури, проте, водночас культура виступає творцем Людини, адже вона пронизує всі напрями людської життєдіяльності.

Дефініція, мета та зміст культурологічної підготовки майбутнього педагога. Для досягнення цілей освіти у вищому педагогічному навчальному закладі культурологічна підготовка майбутнього педагога має відбуватися відповідно до структурних компонентів його особистості.

Культурологічна підготовка майбутнього педагога – це планомірні, підготовлені заходи, що спрямовані на засвоєння культурних знань, оволодіння відповідними вміннями і навичками, формування професійно важливих якостей особистості, що відповідають вимогам професії. Метою культурологічної підготовки є культурна особистість майбутнього педагога.

Культурна особистість майбутнього педагога – це особистість майбутнього педагога, яка володіє системою загальнонавчаних та загальноприйнятих програм людської діяльності, поведінки і спілкування й активно їх реалізує у повсякденному житті.

Культура особистості майбутнього педагога має таку структуру: 1) фізична культура; 2) естетична культура; 3) етична культура; 4) вольова культура; 5) розумова культура; 6) духовна культура; 7) професійна культура.

Фізична культура майбутнього педагога – це система програм діяльності, поведінки і спілкування, які регулюють його фізичну активність. Вона є процесом, результатом і засобом фізичного вдосконалення природних задатків майбутнього педагога, які генетично йому притаманні і розвиваються впродовж життя через відповідну діяльність.

У структурі фізичної культури виокремлюють такі елементи: 1) фізичне виховання (вправи на координацію рухів, розвиток сили, швидкості й гнучкості тощо); 2) професійно-прикладна фізична культура (гімнастика, фізкультурні хвилинки, реабілітаційні вправи, які виконуються після роботи та ін. Вони здійснюються впродовж навчання у залежності від його особливостей); 3) оздоровчо-реабілітаційна фізична культура (це спеціальні фізичні вправи для відновлення нормального функціонування організму внаслідок захворювань, травм, перевтоми тощо); 4) фонові види фізичної культури (ранкова гімнастика, прогулянки, інші фізичні вправи впродовж дня, які не пов'язані із значними навантаженнями) (Физическая культура студента, 2001, с. 7-10).

Духовна культура майбутнього педагога – це система програм діяльності, поведінки і спілкування, які регулюють його духовну активність. Вона спрямована на реалізацію у практику його життя ідеалів Краси, Добра та Істини (Помиткін Е. О., 2005, с. 52). Її джерелом є психічна енергія, що забезпечує стійку свідомість, самосвідомість, рефлексію, емоційно-вольові акти та інші найважливіші психічні функції особистості (Помиткін Е. О., 2005, с. 35). В узагальненому вигляді, результати такої поведінки та

діяльності оформлюються у вигляді норм, правил, законів, духовних цінностей, церемоній, ритуалів, символів, знань, звичаїв тощо і проявляються у науці, філософії, моралі, мистецтві, релігії, політиці, праві, вихованні, освіті, етиці, естетиці, мистецтві, літературі, релігії тощо.

Опанування духовної культури сприяє розвитку духовності майбутнього педагога через свідоме формування власних ідеалів, цінностей і смислів у руслі Краси, Добра та Істини, гармонізацію поведінки та способів життя, спрямовування особистості на збагачення духовних надбань людства результатами власної діяльності (Помиткін Е. О., 2005, с. 60).

До складу духовної сфери особистості майбутнього педагога належать: 1) духовні смисли; 2) духовні цінності; 3) духовні ідеали; 4) духовний досвід.

Психологічна структура духовності складається із таких компонентів: 1) змістовний. Його складають Краса (естетичне світосприйняття, самовдосконалення та вдосконалення світу), Добро (гуманістичне світосприйняття, самовдосконалення та вдосконалення світу), Істина (пізнання, самопізнання, просвітництво); 2) світоглядний (ідеали, цінності, смисли); 3) особистісний (свідомість, самосвідомість, спрямованість, характер, інтелект, досвід, спілкування, емоції, почуття, воля); 4) онто та філогенетичний компонент (вік, етап, період, епоха); 5) результативний компонент (поведінка, діяльність, самореалізація) (Помиткін Е. О., 2005, с. 54).

Естетична культура майбутнього педагога – це система програм діяльності, поведінки і спілкування, які регулюють прояв його почуттєвої сфери. Адже, естетика (давньогрецьке «αἰσθητική» – сприймаючи (Педагогічна майстерність, 2008, с. 70), переживаю або чуттєво сприйманий (Естетика, 2005, с. 23) є наукою про почуття та почуттєвість людини (Гегель Г. В. Ф., 1938, с. 23). Незважаючи на своє різноманіття, усі почуття можна поділити на позитивні та негативні і об'єднати їх загальним поняттям «естетичне почуття» (Педагогічна майстерність, 2008, с. 72). До позитивних почуттів належать прекрасне та піднесене, до негативних – потворне та низьке, перехідними або проміжними є комічне та трагічне. Вважається, що естетичне почуття визначається як один із найскладніших видів духовного переживання людини, яке виникає на основі суспільних та культурних чинників (Естетика, 2005, с. 48).

На основі естетичного почуття формуються естетичний смак та ідеал. Естетичні почуття, смак та ідеал становлять структуру естетичної свідомості майбутнього педагога. Естетична свідомість майбутнього педагога визначає форми та способи його поведінки і діяльності.

Естетична культура особистості формується у процесі естетичного виховання. Б. Кубланов,

В. Розумний, М. Каган, І. Зязюн, Н. Кіященко, Н. Лейзеров розглядали естетичне виховання як процес формування естетичних настанов особистості, її ціннісних орієнтацій в сфері почуттів, ідеалів, смаків, критеріїв оцінки та принципів ставлення до них. Сформовані в процесі естетичного виховання почуття, смаки та ідеали майбутнього педагога активно впливають на його світогляд (Жуков С.).

Професійна культура майбутнього педагога – це система програм діяльності, поведінки і спілкування, які регулюють його активність щодо опанування професією. Вона ґрунтується на професійних знаннях, уміннях, навичках, цінностях, ставленнях та педагогічних здібностях, які забезпечують ефективну та результативну діяльність.

Професійні знання є особливою формою духовного засвоєння майбутнім педагогом результатів пізнання в межах педагогічної професії, яка характеризується усвідомленням їх істинності. До них належать знання: 1) професії педагога; 2) навчальних предметів; 3) методики викладання навчального предмету; 4) основ педагогіки; 5) основ психології; 6) мови викладання; 7) нормативної бази, що стосується професії.

Професійні навички – це дії в межах професії, складові частини яких у процесі формування стали автоматичними. Вони прискорюють та роблять продуктивнішою діяльність. До них належать навички: 1) відтворення знань навчального предмету на рівні рефлексу; 2) комунікативні; 3) роботи з ІКТ.

Професійні уміння є здатністю належно виконувати певні дії в межах професії, що заснована на доцільному використанні набутих знань і навичок. До них належать такі вміння: 1) комунікативні; 2) навчально-організаційні; 3) навчально-інформаційні; 4) навчально-інтелектуальні; 5) інформаційно-комп'ютерно-технічні; 6) науково-дослідницькі; 7) навчально-дослідницькі; 8) уміння критичного мислення; 9) педагогічна техніка.

Професійні ставлення – це те, що визначає характер поведінки майбутнього педагога з чимось або кимось в межах педагогічної професії. До них належать ставлення: 1) до предмету; 2) до професії; 3) до учнів; 4) до колег; 5) до себе як майбутнього професіонала.

Професійні цінності – це те, що є значущим для майбутнього педагога з точки зору задоволення його матеріальних і духовних потреб та інтересів. До них належать: 1) гуманізм; 2) праця; 3) розвиток учня; 4) сумлінність; 5) дотримання професійного етикету.

Педагогічні здібності є стійкими індивідуально-психологічними властивостями людини, які є необхідною внутрішньою умовою її успішної діяльності в межах професії. До них належать: 1) комунікативність; 2) емпатійність; 3) переконливість; 4) креативність; 5) психічна стійкість.

Вольова культура – це система програм діяльності, поведінки і спілкування майбутнього педагога, які регулюють його вольову активність. Вона пов'язана із його готовністю добровільного, цілеспрямованого здійснення різних видів дій пов'язаних з обов'язками майбутнього педагога. Вольова культура передбачає здатність долати перешкоди, контролювати себе. Вона базується на свідомому засвоєнні і реалізації спеціальних знань, умінь, навичок та здібностей у ситуаціях, що потребують актуалізації глибинних особистісних ресурсів майбутнього педагога.

Рівень вольової культури майбутнього педагога визначає його здатність до оволодіння власною поведінкою, управління власним емоційним станом і емоційними реакціями. Вона передбачає: саморегуляцію, самоорганізацію свого життя та професійної діяльності; самообмеження деяких безпосередніх прагнень і потреб; самоконтроль та прояв вольових якостей.

Вольова культура спрямована на вдосконалення професійно-особистісних якостей (стресостійкість, емоційно-вольова стійкість, наполегливість, витримка, емоційна стриманість, чуйність, толерантність, життєрадісність, високий рівень педагогічної емпатії, оптимістичність, дисциплінованість, почуття гумору тощо), умінь та здібностей (самовладання, саморегуляція, самоконтроль, самоорганізація, самообмеження, самозаспокоєння, самокорекція, самообілізація, самостимуляція, самотерапія та ін.) майбутнього педагога (Скрипай Т.).

Етична культура – це система програм діяльності, поведінки і спілкування майбутнього педагога, які регулюють його стосунки з оточуючим світом. Вона передбачає опанування основних моральних норм і принципів, які укорінені в суспільстві. Засвоєння етичної культури передбачає моральний розвиток людини. Етична культура охоплює моральні звичаї, традиції, якості, норми, ідеали, принципи, світоглядні поняття про добро і зло, обов'язок та совість, справедливість й гідність.

Зміст етичної культури становлять: моральна свідомість, моральні стосунки, моральна поведінка. Елементи змісту моральної свідомості тісно пов'язані між собою та взаємно доповнюють один одного (Харченко Л. П.).

Опанування етичної культури майбутнім педагогом передбачає наслідування загальноприйнятих норм і принципів моралі в процесі виконання навчальної діяльності, подолання помилок і морально-професійних деформацій.

Від рівня етичної культури майбутнього педагога залежить: 1) якісне і ефективне виконання ним своїх навчальних обов'язків; 2) його честь, гідність, репутація та імідж; 3) відношення до навчання та його результатів; 4) стосунки з іншими людьми.

Розумова культура – це система програм діяльності, поведінки і спілкування майбутнього

педагога, які регулюють його розумову активність. Вона пов'язана із умінням організації та здійснення розумової праці. Розумова культура забезпечує правильну, впорядковану, ефективну, узгоджену навчальну роботу, що передбачає раціональне планування режиму роботи, устаткування робочого місця, відбір порядку виконання дій, уміння швидко, не відволікаючись включитися в роботу тощо. Культура розумової праці сприяє ефективному здійсненню майбутнім педагогом навчально-пізнавальної діяльності, вихованню таких важливих професійних якостей, як працездатність, воля, трудова й пізнавальна активність, самостійність, схильність і любов до праці (Сачава К. Д.).

Правильно організоване навчання сприяє не лише інтелектуальному розвитку майбутнього педагога, а й вихованню працелюбності, дисциплінованості, акуратності, відповідальності, вимогливості до себе та до інших.

Структура розумової культури складається із таких компонентів: 1) мотиваційний (пізнметаавальні інтереси; розумова активність; самостійність у пізнавальній діяльності; інтелектуальні почуття); 2) когнітивний (розумові операції; інтелектуальні уміння і прийоми; індивідуальні властивості мислення, наявний рівень знань); 3) саморегуляційний (самоконтроль, самооцінка, комунікативні здібності) (Пильнік Р. О.).

Складові культури особистості майбутнього педагога водночас мають бути напрямками його культурологічної підготовки.

Висновки. З'ясовано, що культурологічна підготовка майбутнього педагога – це планомірні, підготовлені заходи, що спрямовані на засвоєння майбутнім педагогом системи програм діяльності, поведінки і спілкування, що відповідають вимогам професії та сприяють формуванню професійно важливих якостей на духовних, моральних, загальнолюдських ціннісних основах. Вона має відбуватися відповідно до структурних компонентів його особистості. Зміст культурологічної підготовки майбутнього педагога складають фізична, естетична, етична, вольова, розумова, духовна та професійна культури.

Культурологічна підготовка у зазначених напрямках допоможе майбутньому педагогу ефективно адаптуватися до життя та продуктивної праці у соціумі, реалізуючи свої особистісні, громадянські та професійні покликання й обов'язки.

До перспективних напрямків подальших досліджень можна віднести розробку методичної системи культурологічної підготовки студентів вищого педагогічного навчального закладу, яка б містила мотиваційний, цільовий, змістовний та діяльнісний компоненти.

Література

1. **Вико Дж.** Основания Новой науки / Вико Дж. – М.-К.: «REFL-book» – «ИСА», 1994. – 656 с.
2. **Гегель Г. В. Ф.** Сочинения: в 14 т. / Гегель Г. В. Ф.; перевод В. Г. Столпнера. – М.: Государственное социально-экономическое издательство, 1929–. – Т.12. – 1938. – 472 с.
3. Енциклопедія освіти / [гол. ред. В. Г. Кремень]. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
4. Естетика: підручник / [Л. Т. Левчук, В. І. Панченко, О. І. Оніщенко, Д. Ю. Кучерюк]; за ред. Л. Т. Левчук. – [2-ге вид., допов. і переробл.]. – К.: Вища шк., 2005. – 431 с.
5. **Жуков С.** Естетична культура, естетичне виховання як складові всебічного розвитку особистості [Електронний ресурс] / Сергій Жуков – Режим доступу: http://library.udpu.org.ua/library_files/zbirnik_nauk_praz/2011/2011_2_12.pdf
6. **Кант И.** Сочинения: в 6 т. / Кант И.; под общ. ред. В. Ф. Асмуса, А. В. Гулыги, Т. И. Ойзермана. – М.: Мысль, 1961–. – Т. 5. – 1966. – 564 с.
7. Культурологія: українська та зарубіжна культура: Навч. посіб. / [М. М. Закович, І. А. Зязюн, О. Л. Шевнюк та ін.]; за ред. М. М. Заковича. – [4-те вид., випр. і допов.]. – К.: Знання, 2009. – 589 с.
8. **Максименко С. Д.** Загальна психологія: навч. посібник / С. Максименко, В. Соловієнко. – К.: МАУП, 2000. – 256 с.
9. Педагогічна майстерність: підручник / [І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.]; за ред. І. А. Зязюна. – [3-тє вид., допов. і переробл.]. – К.: СПД Богданова А. М., 2008. – 376 с.
10. **Пильнік Р. О.** Формування розумової культури старшокласників у процесі навчально-творчої діяльності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.09 “Теорія навчання” / Р. О. Пильнік. – Режим доступу: http://lawdiss.org.ua/2011-01-15-11-45-49.html?amp&category_id=9130009&flypage=flypage.tpl&page=shop.product_details&product_id=1053848
11. **Платонов К. К.** Занимательная психология / Платонов К. К. – СПб: Питер Пресс, 1997. – 288 с.
12. **Помиткін Е. О.** Психологічні закономірності та механізми духовного розвитку дітей і молоді: дис. ... доктора психол. наук: 19.00.07 / Помиткін Едуард Олександрович. – К., 2005. – 276 с.
13. **Сачава К. Д.** Формування культури розумової праці молодших підлітків [Електронний ресурс] / Карина Дмитрівна Сачава – Режим доступу: http://seanewdim.com/uploads/3/2/1/3/3213611/sachava_k_d_formation_of_the_intellectual_labour_culture_of_the_preteen_youngsters.pdf
14. **Скрипай Т.** Емоційновольова культура важлива умова професійного становлення майбутніх учителів початкових класів [Електронний ресурс] / Тетяна Скрипай – Режим доступу: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/2335/1/Skrypai.pdf>

15. Физическая культура студента: Учебник / [под ред. В.И. Ильинича]. – М.: Гардарики, 2001. – 448 с.
16. **Харченко Л. П.** Етична культура ділового спілкування [Електронний ресурс] / **Харченко Л. П.** – Режим доступу: <http://xn--e1aajfpcds8ay4h.com.ua/pages/view/666>

References

1. **Viko, Dzh.** (1994) Foundations of the new science. Moscow: REFL-book. (in Russian).
2. **Kremen, V. H.** (2008). Encyclopedia of Education. Kyiv: Yurinkom Inter. (in Ukrainian).
3. **Levchuk, L. T., Panchenko, V. I., Onishchenko, O. I., Kucheriuk, & D. Yu.** (2005) Aesthetics. Kyiv: Vyshcha shk. (in Ukrainian).
4. **Zhukov, S.** Aesthetic culture, aesthetic education as a component of comprehensive personality development. Retrieved from http://library.udpu.org.ua/library_files/zbirnuk_nayk_praz/2011/2011_2_12.pdf (in Ukrainian).
5. **Zakovyych, M. M., Ziaziun, I. A., & Shevniuk, O. L.** (2009). Cultural Studies: Ukrainian and foreign culture. Kyiv: Znannia. (in Ukrainian).
6. **Maksymenko S. D.** (2000). General Psychology. Kyiv: MAUP. (in Ukrainian).
7. **Ziaziun, I. A., Kramushchenko, L. V., & Kryvonos, I. F.** (2008). Pedagogical mastery. Kyiv: SPD Bohdanova A. M. (in Ukrainian).
8. **Pylnik, R. O.** (2005) Formation of the intellectual culture of pupils in the process of teaching and creative activities. Extended abstract of candidate's thesis. Retrieved from http://lawdiss.org.ua/2011-01-15-11-45-49.html?amp&category_id=9130009&flypage=flypage.tpl&page=shop.product_details&product_id=1053848. (in Ukrainian).
9. **Platonov, K. K.** (1997). Interesting psychology. Saint Petersburg: Piter Press. (in Russian).
10. **Pomytkin, E. O.** (2005). Psychological regularities and mechanisms spiritual development of children and youth. Doctor's thesis. (in Ukrainian).
11. **Sachava, K. D.** Forming of the culture knowledge workers young adults. Retrieved from http://seanewdim.com/uploads/3/2/1/3/3213611/sachava_k_d_formation_of_the_intellectual_labour_culture_of_the_preteen_youngsters.pdf. (in Ukrainian).
12. **Skrypai, T.** Emotional and volitional culture an important condition for becoming a professional primary school teachers. Retrieved from <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/2335/1/Skrypai.pdf>. (in Ukrainian).
13. **Ilinicha, V.I.** (2001). Physical culture of students. Moscow: Gardariki. (in Russian).
14. **Kharchenko, L. P.** Ethical Culture Business Communication. Retrieved from <http://xn--e1aajfpcds8ay4h.com.ua/pages/view/666>. (in Ukrainian).
15. **Kant, I.** (1966). Compositions. (Vols. 1-6). Moscow: Mysl. (in Russian).
16. **Gegel, G. V. F.** (1938). Compositions. (Vols. 1-14). Moscow: Gosudarstvennoe socialno-jekonomicheskoe izdatelstvo. (in Russian).

В. Н. Поддячий ОБОСНОВАНИЕ СОДЕРЖАНИЯ КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩЕГО ПЕДАГОГА

В связи с тем, что одной из основных целей культурологической подготовки будущего педагога является развитие его личности, то целесообразно чтобы она осуществлялась в соответствии со структурой личности. Цель исследования заключается у обосновании содержания культурологической подготовки будущего педагога. В статье исследовано структуру личности будущего педагога; на основе подходов Дж. Вико, И. А. Зязюна, М. М. Заковича, И. Канта и Г. В. Ф. Гегеля исследовано дефиницию понятия «культура»; определено содержание культурологической подготовки будущего педагога, структурными элементами которой являются физическая, эстетичная, этическая, волевая, умственная, духовная и профессиональная культуры.

Ключевые слова: волевая культура; духовная культура; культура; культурная личность будущего педагога; культурологическая подготовка будущего педагога; личность; профессиональная культура; умственная культура; физическая культура; эстетичная культура; этическая культура.

V. Pidtyachiy THE FOUNDATION OF CONTENT CULTUROLOGICAL TRAINING OF A FUTURE PEDAGOGUE

In connection with that one of primary purposes of culturological preparation of future pedagogue is development of his personality, the right that it was carried out in accordance with the structure of personality. In the article researched structure personality of a future pedagogue; on the basis of approaches I. A. Ziaziuna, M. M. Zakovyycha, I. Kanta and H. V. F. Hehelia is investigation concept «culture»; defined maintenance of culturological training of a future pedagogue, the structural elements of which are physical, aesthetic, ethics, volitional, mental, spiritual and professional cultures. To perspective directions of subsequent researches it is possible to deliver development of the methodical system of culturological preparation of students of higher pedagogical educational establishment, that

would contain motivational, target, informative and active components. The structure of physical training culture consist of physical upbringing, vocational and applied physical culture, health and rehabilitative physical training, background species physical training. Psychological culture consists of meaningful, philosophical, personal, ontogenetic, phylogenetic and effective components. The basis of aesthetic culture are aesthetic sense, aesthetic taste and ideal. Professional culture provides possession of the specific professional knowledge, abilities, skills, values, attitudes and pedagogical abilities. Willed culture provides the ability to self-regulation, self-organization of his lives and professional activities, Self-limitation of some immediate needs and aspirations, self-limitation and manifestation volitional qualities. The contents of ethical culture include moral consciousness, moral relations and moral behavior. The structure of mental culture consist of motivational, cognitive and self-regulation components. Determined that the purpose of cultural preparation is cultural personality of future pedagogue.

Keywords: aesthetic culture; cultural personality of future pedagogue; culture; culturological preparation of future pedagogue; ethics culture; mental culture; personality; physical culture; spiritual culture professional culture; volitional culture.

Рецензенти

Хомич Л. О. – д. п. н., проф.

Усатенко Т. П. – д. п. н.

Стаття надійшла до редакції 08.04.15

Прийнято до друку 23.04.15

УДК 37.01

О. І. Галян

ORCID ID 0000-0003-1379-3129

СУБ'ЄКТНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ШКОЛЯРА ЯК ІНТЕРДИСЦИПЛІНАРНА НАУКОВА ПРОБЛЕМА

У статті акцентовано увагу на потребі розширення категоріального апарату педагогічної науки, завдяки використанню понять, які належать до інших галузей знань, але допомагають збагачувати сутнісний контекст опису позиції школяра у навчанні і вихованні. Йдеться про «суб'єктність особистості». Визначено, що маючи філософсько-психологічні корені, ця категорія набуває нового змісту у зв'язку з аналізом її педагогічного аспекту та визнання як інтердисциплінарної. Розкрито сутнісні характеристики суб'єктності та підходи до визначення її атрибутивних характеристик. Запропоновано структурно-змістову модель суб'єктності особистості школяра.

Ключові слова: інтердисциплінарний дискурс; структурно-змістова модель; суб'єкт; суб'єктність особистості.

Вступ. Цілісність наукового знання, його системність та відповідний рівень розвитку забезпечується чітким окресленням категоріального апарату. Кожна наука формує низку основних понять, які претендують на статус категорій, а відтак, відіграють роль систематизатора знань, орієнтира наукового пошуку. Загальноновизнано, що категорії є загальними поняттями, що об'єднують різні наукові підходи та можуть мати множинність інтерпретації їх змісту.

Інтердисциплінарність значної кількості наукових категорій вказує на їх значущість у розкритті підходів до пояснення і розуміння конкретної сфери дійсності. Завдання кожної науки не тільки окреслити особливості використання наукових категорій, але й визначити ті когнітивні елементи, які відображають їх сутнісні характеристики. У цьому контексті комплексний підхід до аналізу суб'єктності школяра у взаємозв'язку з особливостями його розвитку в процесі навчання і виховання стає методологічним орієнтиром сучасної

педагогічної науки. Вибір в якості наукової категорії педагогіки поняття «суб'єктність» детермінує потребу у створенні системи знань про зміст та атрибутивні характеристики цього педагогічного феномену.

Кінець ХХ століття пов'язаний з виникненням широкого спектру досліджень (у межах суб'єктного підходу), в яких активно презентовано як аналіз категорії «суб'єкт», так і окреслення нового бачення особистості через становлення її суб'єктності (Богданович Н. В., 2004; Брушлінський А. В., 1994; Петровський В. А., 1993; Татенко В. О., 1996 та ін.). Категорія «суб'єктність» увійшла у науковий обіг у зв'язку зі змінами в оцінці ролі особистості у різних сферах життєздійснення – навчанні, спілкуванні, професійній діяльності тощо. Рефлексія її змісту пов'язана з методологічними питаннями становлення особистості як суб'єкта активності.

Особливої уваги заслуговують питання прояву суб'єктності особистості як результату впливу спеціально організованого освітнього середовища